

Mindre mjölkbesättnings roll i en robust och hållbar svensk mjölkproduktion 2022-2025

Lisa Ekman, Växa och SLU
lisa.ekman@vxa.se

Foto: Juliana Fälldin

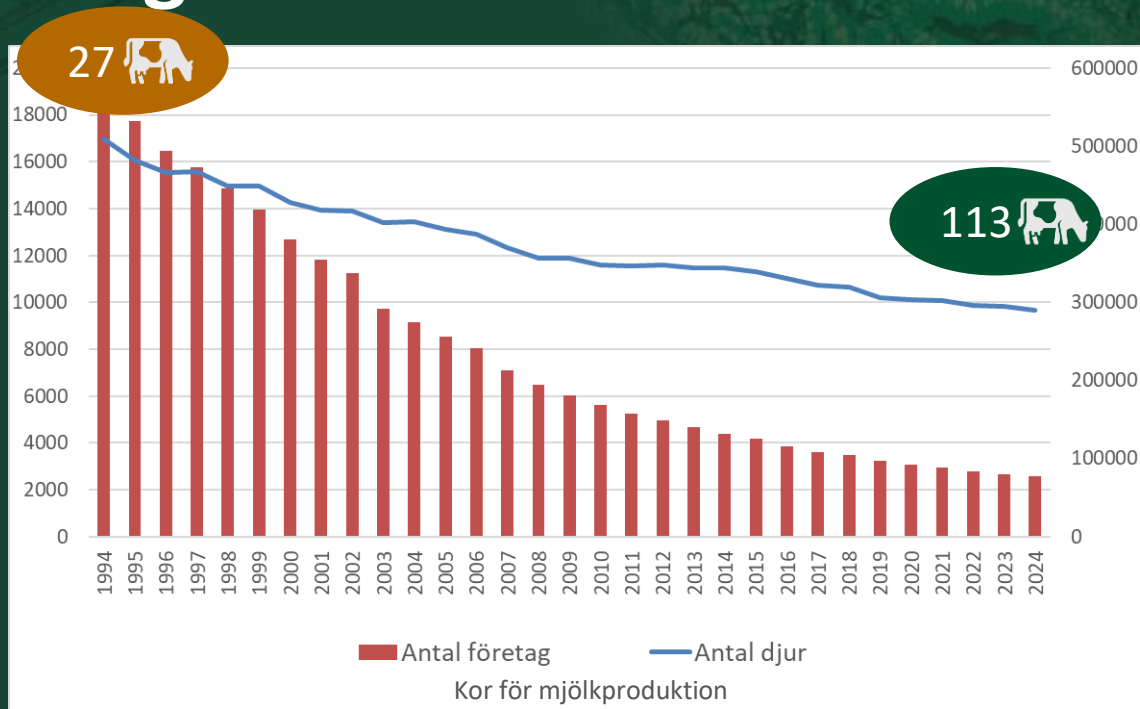
Stiftelsen
Lantbruksforskning

Innehåll

- ❖ Bakgrund
- ❖ Projektets mål
- ❖ Metoder och genomförande
- ❖ Resultat
- ❖ Hur tar vi resultaten vidare?
- ❖ Slutsatser

Bakgrund

Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas

Bakgrund

Mindre mjölkgårdar kan bidra med:

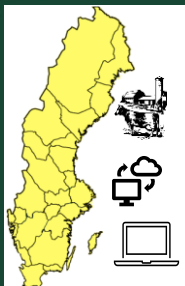
- ❖ Diversitet/mångfald inom produktionen (resiliens)
- ❖ Varierat jordbrukslandskap med småbiotoper
- ❖ Fleråriga grödor (vall) och varierade växtföljder
- ❖ Öppna landskap och ökad biologisk mångfald
- ❖ Landsbygdsutveckling
- ❖ Produktion i hela landet

Projektets mål

1. Kartlägga svensk mjölkproduktion med fokus på hur olika typer av mjölkgårdar är fördelade över landet och har möjlighet att bidra till den nationella självförsörjningen av mejeriprodukter
2. Undersöka förutsättningarna för hållbara mindre besättningar (<75 kor), och vilka utmaningar och möjligheter dessa gårdar ser i framtiden
3. Öka kunskapen om mindre besättnings behov för att:
 - Förbättra rådgivningsmaterial
 - Kommunicera dessa behov mot beslutsfattare och makthavare

Metod och genomförande

1. Kartläggning

Undersöka dagens mjölkproduktion och genom befintliga nationella register

2. Enkät

Identifiera utmaningar och behov för olika typer av gårdar

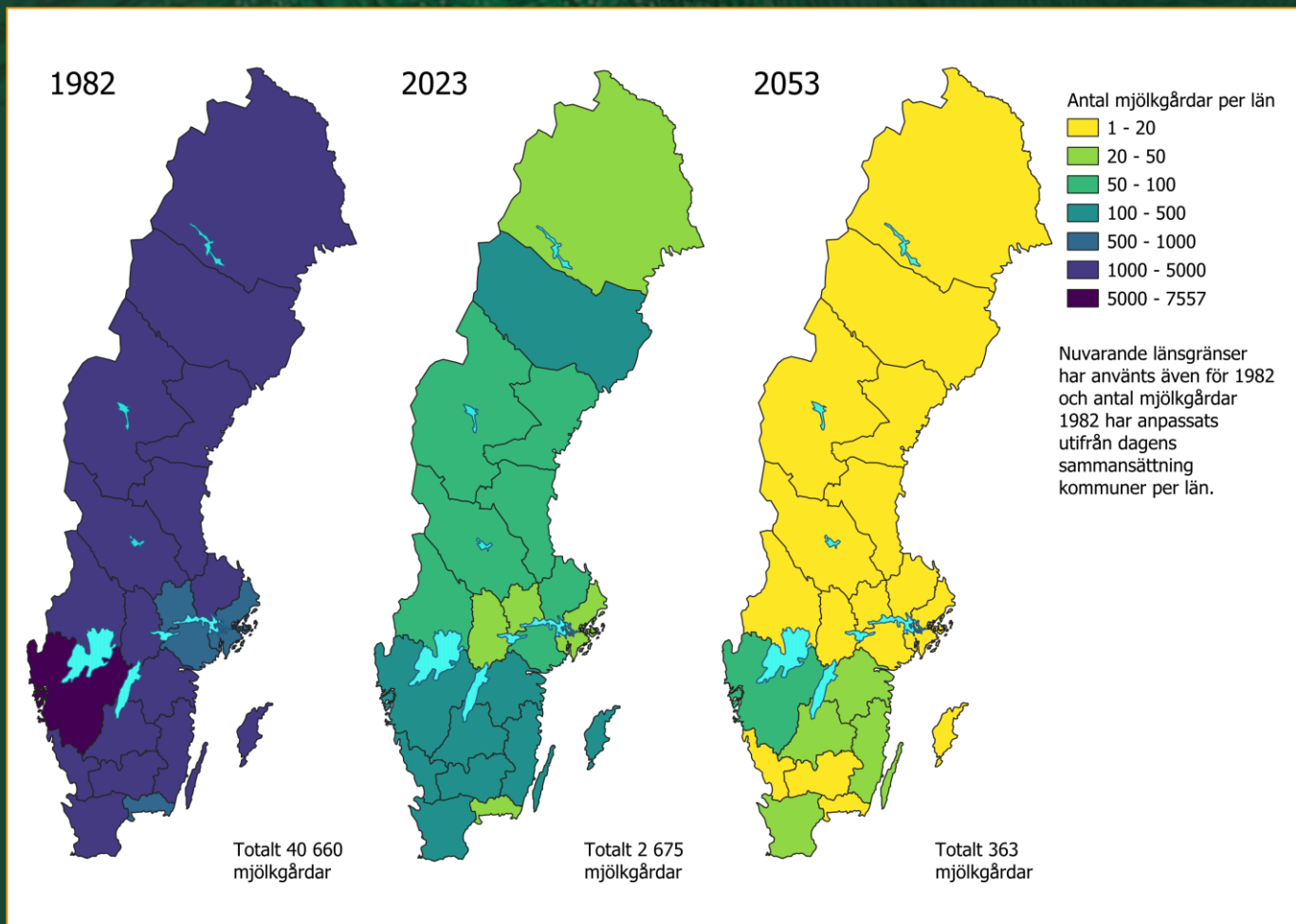
3. Gårdsbesök

Fördjupad förståelse genom:

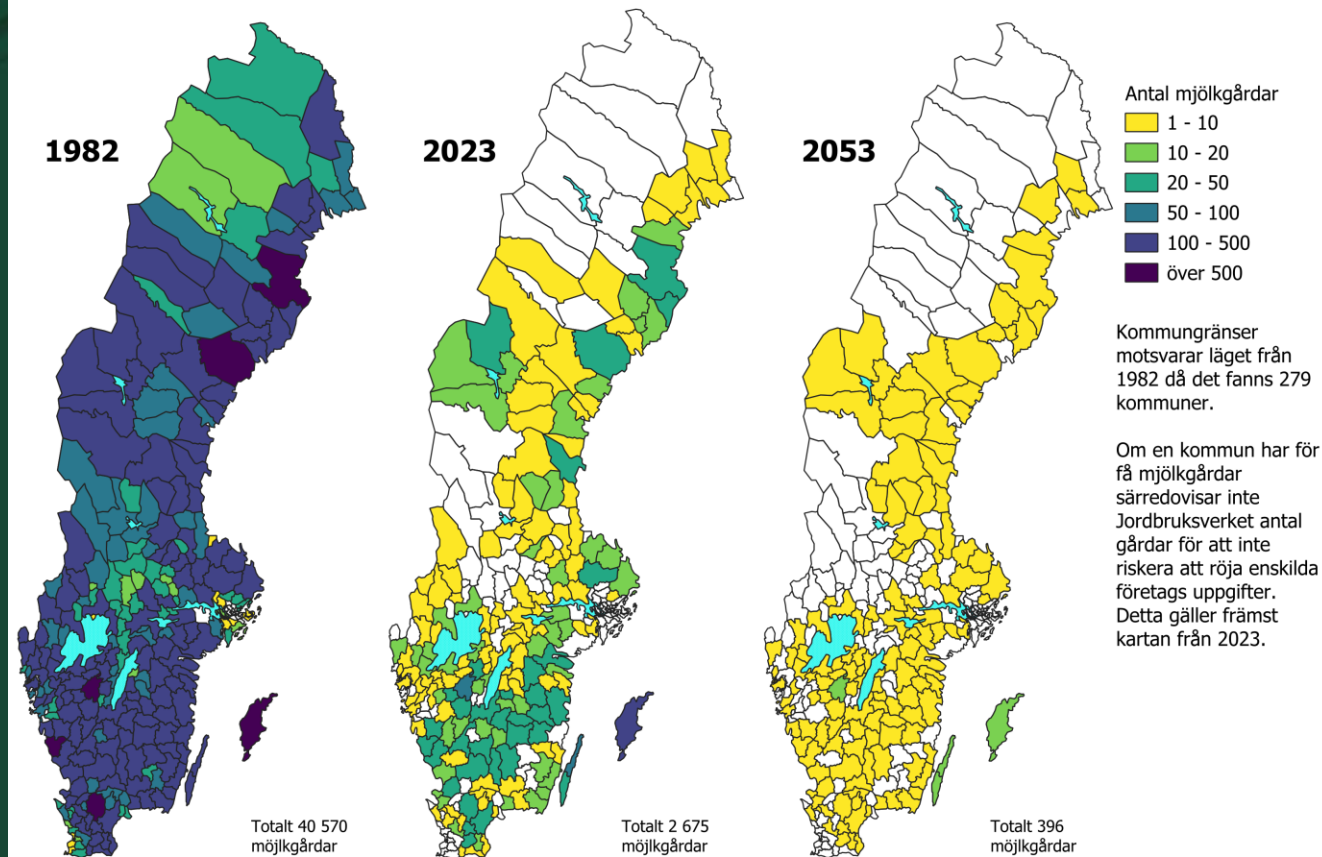
- Djupintervjuer med fokus på klimatanpassning, arbetsmiljö, utmaningar och möjligheter
- Smittskyddsbedömning
- Djurvälfaerdsbedömning
- Bedömning av miljöpåverkan

Resultat

Kartor: Brian Kuns, SLU
Data: Jordbruksverket

Resultat

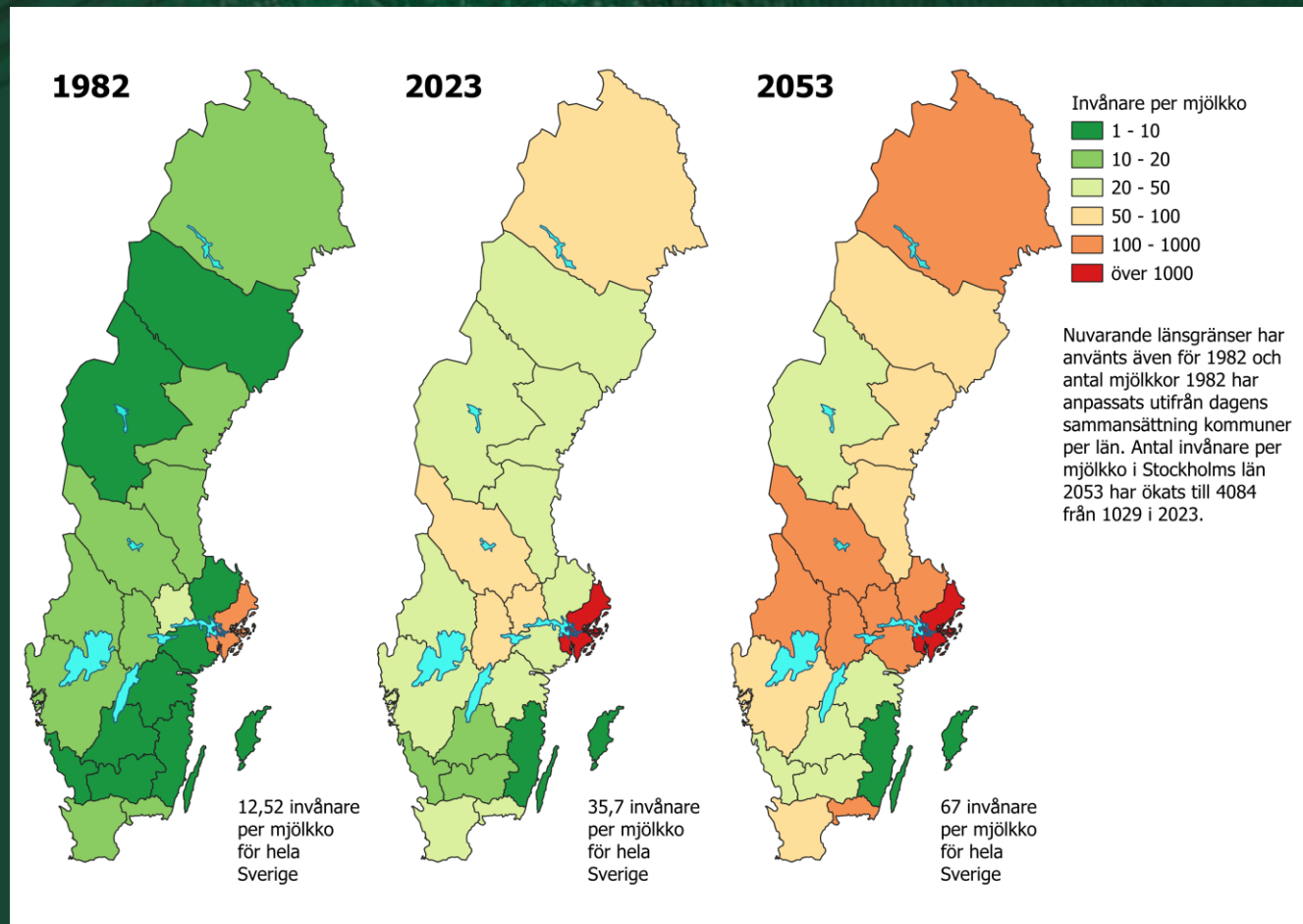

Kartor: Brian Kuns, SLU

Data: Jordbruksverket

Resultat

Kartor: Brian Kuns, SLU
Data: Jordbruksverket
och SCB

Resultat

Enkät:

- 326 svar
- Medelbesättning:
121 kor
(median: 80,
spridning: 6–1200)
- Medelålder: 54 år
(median: 55,
spridning: 23–87)

Exempel – slättbygd

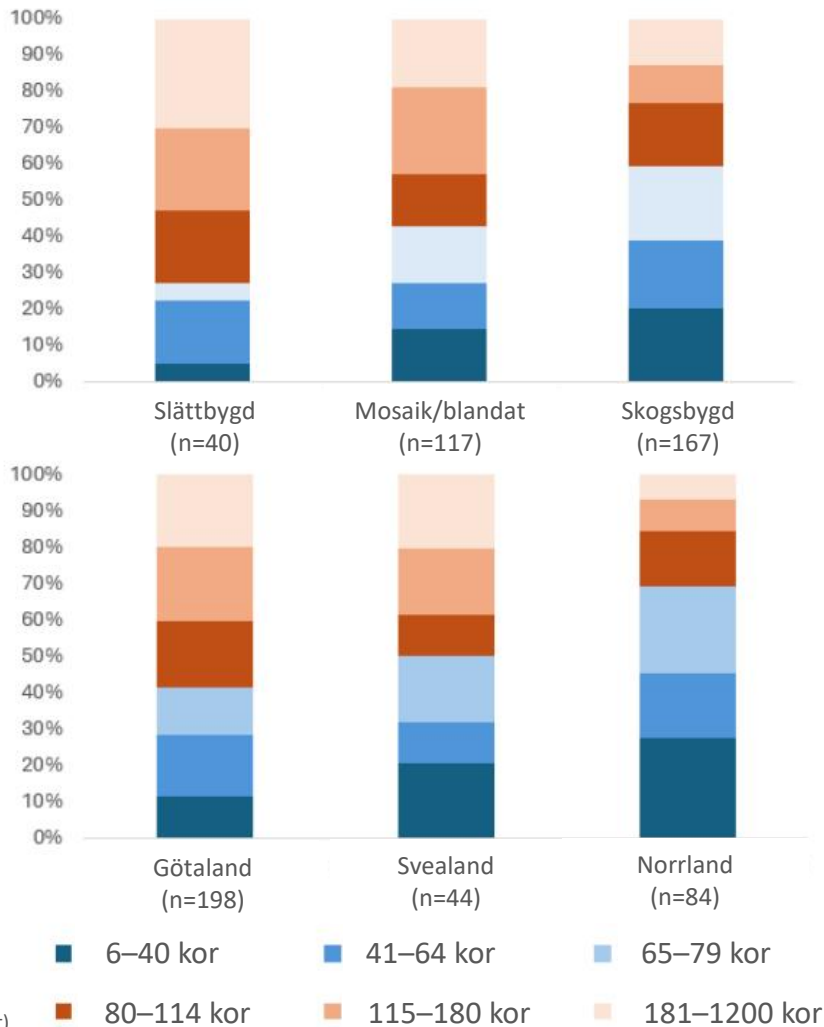

Exempel – mosaik/blandat

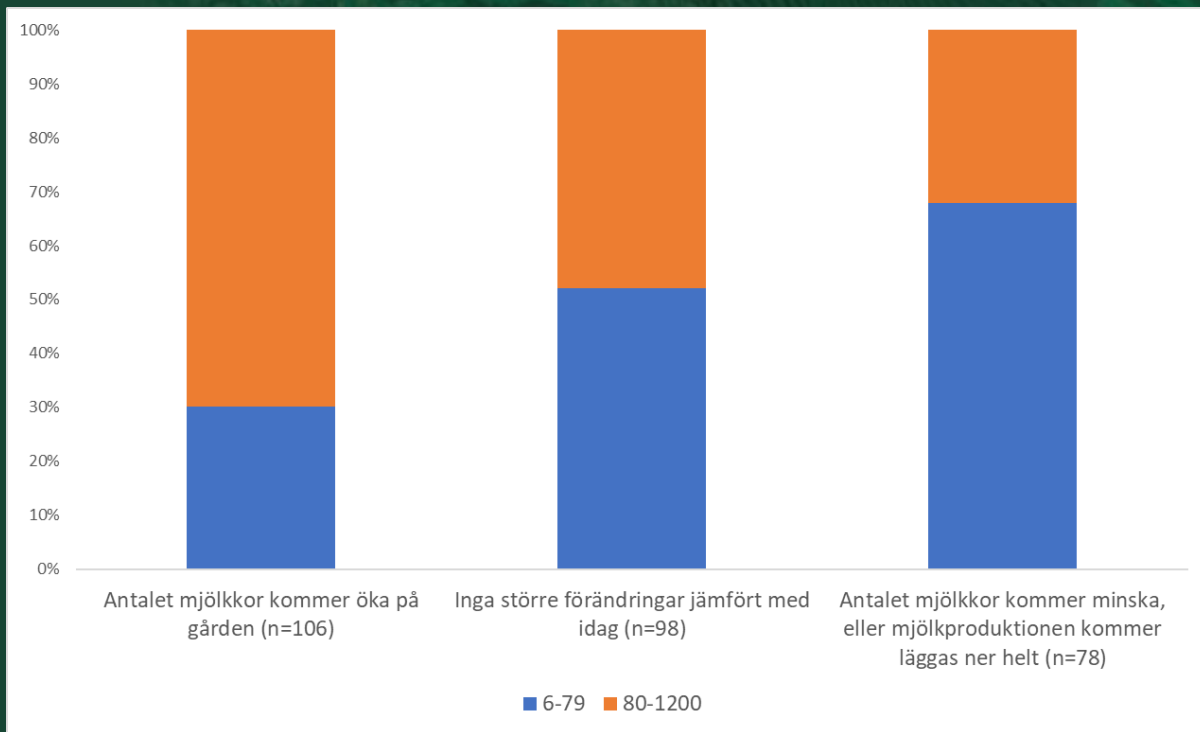
Exempel – skogsbygd

Foton: Jan Norman (Riksantikvarieämbetet)

Resultat

Enkät

Resultat

Vad är en liten mjölgård?

- En gård som inte hängt med i utvecklingen, utan bara kör på i gamla hjulspår?
- En gård med ett enkelt stallsystem som kommer att ner inom 5 – 10 år?
- En höghälsamerksamhet som inte riktigt räknas som en "riktig" mjölkgård?

Resultat

Utmaningar och behov

- Ekonomiska förutsättningar
- Investeringsbehov
- Arbetsmiljö
- Synen på mjölkproduktion i samhället

Resultat

- **Förbättrade ekonomiska förutsättningar**

- Ökad säkerhet, stabila villkor
- Statlig lånegaranti, etableringslån
- Bättre utformade ersättningar för de mervärden gårdarna skapar, både miljövärde och livsmedelsberedskap
- Investeringsstöd specifikt till mjölkgårdar som inte vill utöka djurantalet
- Ökad kunskap om mjölkproduktion hos banker och andra finansiärer

"Vi älskar våra gårdar till döds, det är ju ett sånt där uttryck. Vi är rädda, det är för mycket känslor inblandat. Vi vågar inte satsa så vi lever på rost och röta. Det är också en del av problematiken"

– lantbrukare i Värmland med 60 kor.

Resultat

- Förbättrad arbetsmiljö - Omställning till lösdrift
 - Statlig lånegaranti, etableringslån
 - Investeringsstöd specifikt till mjölkgårdar som inte vill utöka djurantalet
 - Ökad kunskap om mjölkproduktion hos banker och andra finansiärer
 - Smarta tekniklösningar för mindre gårdar
 - Alternativa (kostnadseffektiva) bygglösningar
 - Återbruk
 - Välfungerande andrahandsmarknad

"Man jobbar ju väldigt mycket och man är väldigt låst. Speciellt när man mjölkar manuellt så ... Jag hatar att mjölka uppbundet. Jag tycker att det är så värdelöst."

– lantbrukare i Norrbotten med 30 kor

Resultat

- Förbättrad arbetsmiljö
 - Smarta tekniklösningar för mindre gårdar
 - Alternativa (kostnadseffektiva) bygglösningar
 - Ökad tillgång på avbytare – subventionerad avbytartjänst
 - Regelförenklingar och minskad administrationsbörda

”Hade vi till exempel kunnat vara ett gäng som delar på en avbytare som blir väl inkörd på våra gårdar, så hade ju det varit skillnad. Men det är jättesvårt att få tag i duktiga människor.” – lantbrukare i Gävleborg med 50 kor

”Det är ju inte kontrollerna i sig som är jobbiga, det är ju all dokumentation som vi ska göra.” – lantbrukare i Örebro med 65 kor

Resultat

- Synliggör och öka kunskap om mjölkproduktion i samhället

- Kunskap om modernt lantbruk i skolundervisning
- Synliggörande av de värden (och utmaningar) som olika produktionssystem medför
- Lyft livsmedelsproduktionen som något livsviktigt.

"Gå tillbaka 20–25 år ... eller 30 år, då. Jag menar, då hade du ju i allas familjer på ett eller annat sätt en anknytning till det här med lantbruk. ... Men nu är du ju tio länkar bort i den där kedjan. Nu är maten i affären och du fattar inte någonting av det här, liksom."

– lantbrukare i Uppsala med 23 kor

Hur tar vi resultaten vidare?

Kommunicera behov till makthavare och beslutsfattare:

- Policy brief med åtgärdsförslag
- Seminarier och möten
- Lyft frågan i lantbruksmedia och "vanlig" media, t. ex.
 - Artikel i Husdjur, juli -25
 - Artikel i Dagens Industri, juni-25

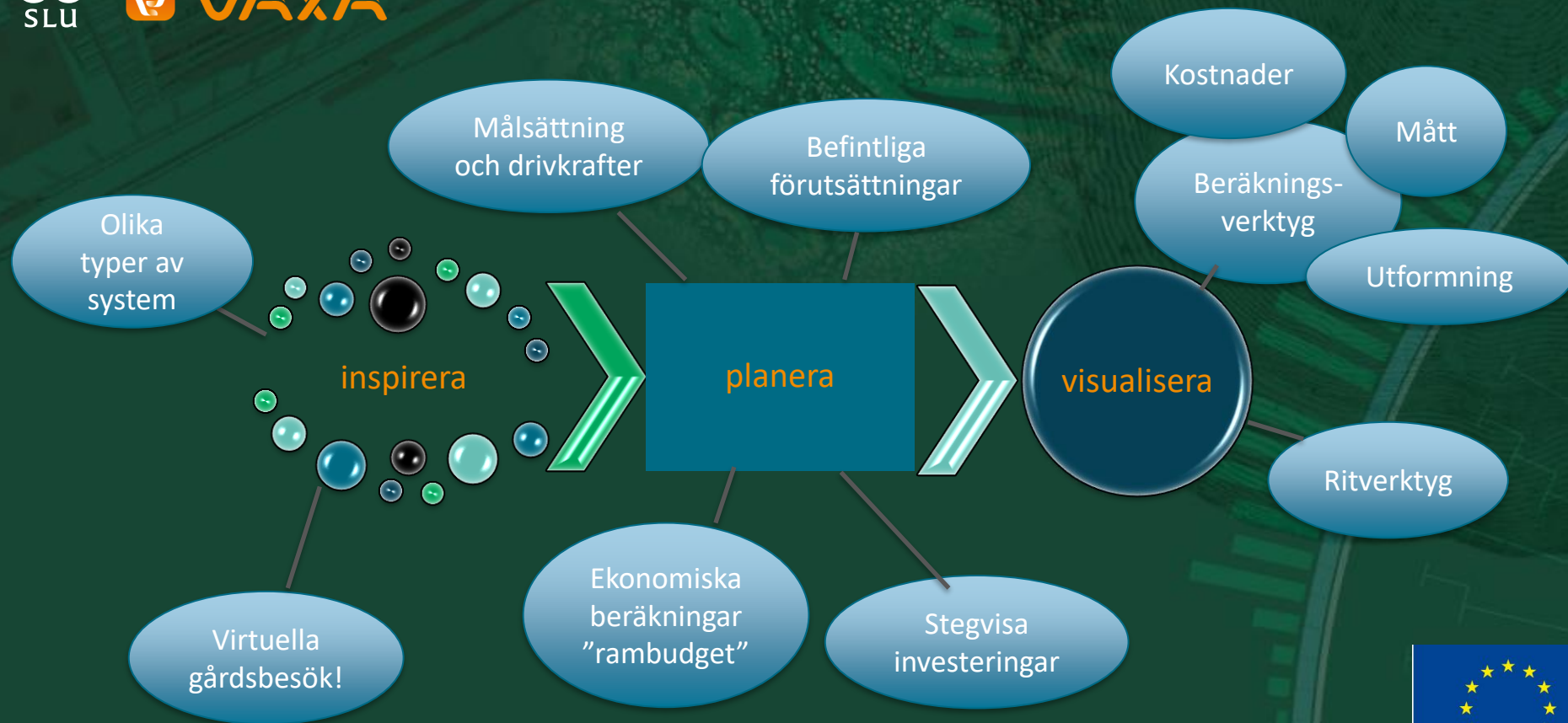

Hur tar vi resultaten vidare?

Förbättrat rådgivningsmaterial:

- Jobba med mer helhetsperspektiv i rådgivningen – utifrån vad gården själv har för mål
- Omställning till lösdrift
 - Studieresa till Norge, hösten 2024
 - Delfinansiering från nötkreaturstiftelsen Skaraborg
 - Innovationsprojekt finansierat av EIP Agri/Jordbruksverket

Innovation lösdraft

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Slutsatser

- ❖ Små gårdar $\neq$ gårdar som inte vuxit ännu
- ❖ Små mjölkgårdar har en viktig plats i Sveriges framtida **livsmedelsförsörjning**
- ❖ Det behövs **politisk styrning**, ökad **kunskap i samhället**, anpassad **rådgivning** och en större **variation** i uppfattningen om hur en mjölkgård ”ska se ut”

Stiftelsen
Lantbruksforskning

Tack!

lisa.ekman@vxa.se